

سرشناسه: همایش منطقه‌ای نورآوری‌های قرآنی از صدر اسلام تا کنون (۱۳۸۷: تهران)
 عنوان و نام پدیدآور: مجموعه مقالات همایش منطقه‌ای نورآوری‌های قرآنی از صدر اسلام تا کنون لاهیجان، نوزدهم اسفند ۱۳۸۷ دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان، مولف علی اخترشهر... [و دیگران].
 مشخصات نشر: قم: یاد اندیشه، ۱۳۸۸.
 مشخصات ظاهری: ۵۷۶ ص.
 شابک: ۷۵۰۰۰ ریال: ۹۷۸۶۰۰۵۴۶۷۰۳۱
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: واژه نامه
 موضوع: قرآن -- کنگره
 موضوع: قرآن -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 شناسه افزوده: اخترشهر، علی، ۱۳۴۸-
 شناسه افزوده: مسلمی، حمیدرضا، ۱۳۴۷
 رده بندی کنگره: ۱۳۸۷ ۷۸۴/۳/۶۵ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۶۷۶۷۶

نام کتاب:

مجموعه مقالات نورآوری‌های قرآنی

از صدر اسلام تا کنون

مؤلف: ..... اخترشهر، علی و جمعی از نویسندگان
 ویراستار علمی: ..... حمیدرضا مسلمی
 تهیه و تدوین: ..... مؤسسه یاد اندیشه
 ناشر: ..... یاد اندیشه
 حروفچینی و صفحه‌آرایی: ..... روح الله امینی
 نوبت چاپ: ..... اول، ۱۳۸۸
 شمارگان: ۳۰۰
 قیمت: ..... ۷۵۰۰۰ ریال
 چاپ: ..... علوی
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۶۷-۰۳-۱

قم - صندوق پستی ۵۱۱۸ - ۳۷۱۵۵

!! کليه حقوق برای مؤسسه یاد اندیشه محفوظ است !!

مجموعه مقالات
همایش منطقه‌ای

نوآوری‌های قرآنی از صدر اسلام تا کنون

لاهیجان

نوزدهم اسفند ۱۳۸۷

دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان

به اهتمام

دکتر علی اخترشهر

حمیدرضا مسلمی پطرودی

پاد اندیشه

مقدمه: سخن دبیر علمی همایش

قرآن کریم، کتاب هدایت انسان در همه اعصار است و گذشت زمان هرگز نتوانسته رنگ گمنگی بر آن بنشاند و ذره‌ای از طراوت آن بکاهد، بلکه گذر ایام و پیشرفت علم و دانش، امکان بهره‌مندی بیشتر و نوآوری غنی‌تر از ساحت این کتاب آسمانی را فراهم آورده است زیرا زندگی انسان، چون یک زندگی اجتماعی است و جامعه به قانون نیاز دارد و قوانین بشری از اطمینان کافی برخوردار نیست، زیرا هم‌سپاری درونی، فشارهای بیرونی، کرایشهای فردی، حزبی، نژادی، تصورات و اولام و پندارها، گنج فکری ما، بد اندیشی ما، سوء ظن ما، ترس ما و طمع ما، در کنار خطاها، نسیانها، و پشیمانی ما، همه می‌توانند آن است که قانون‌گذار باید فوق بشر باشد نه خود بشر و جز خداوند کسی حق ندارد برای بشر قانون وضع کند، و این قرآن است که انسان در پرتو آن از تاریکی، کمرابی و نادانی ربانی می‌یابد و همانند چراغ هدایتی است که فروغ برافش را خاموشی نمی‌باشد و مانند پرچم نجاتی است که حرکت قدم در پی اش نهاد و آیین او پیشه ساخت، همراه نکرده و آن که چنگ در دست آویز عصمتش زد، دست هلاکت بدو نرسد. اگر چه امروزه قرآن حتی در میان مسلمانان مجبور است بعضی توان تلاوت آن را ندارند، بعضی نمی‌خوانند و بعضی از اسرار و نکات آن محروم اند و بعضی به آن عمل نمی‌کنند و از طرفی اندیشمندانی همچون؛ توماس کارلیل، ولتر کنورکیو و ده‌ها اندیشمند دیگر چنان سرست از جاذبه این اثر، با وجد تمام زبان به مدح و شنای آن می‌کشایند، که هر صاحب اندیشه را به

توقف و تامل فرامی‌خواهد و نگاهش را به منظور درک حقایق فراتر از آموزه‌ها و آموخته‌های پیشین، به سوی این پدیده سگفت آفرینش می‌کشد.

حال سوالی که به ذهن می‌رسد، این است که به رغم رشد تصاعدی و سگفت‌انگیز داده‌ها و اطلاعاتی، آیا نیاز ما به قرآن روبه‌کاهش است و قرآن در مقابل این پیشرفت، تاب تحمل و پاسخ‌گویی به نیاز انسان متجدد را دارد؟ در جواب باید گفت: اگر چه ما سگت‌پاره‌ای از دستاوردهای مثبت و مدینت‌نویں نیستیم، لیکن بر این باوریم که این تحولات گمگ چذانی به انسان معاصر برای پیشروی در سیر کمال و سعادت انسانی نکرده است. انسان متجدد، در مقایسه با انسان سنتی، داناتر (به معنی دارنده اطلاعات بیشتر) و قدرت‌مندتر (به معنای توانایی بهره‌گیری بی‌حد و حصر از طبیعت و ماشین)، شده است، اما این حقیقت لزوماً به معنای «انسان‌تر» شدن او نیست زیرا به زعم همه مفکرین، این مکاتب و نظریه‌های فلسفی که در مغرب زمین وجود داشته است، در تشدید تحریک و سرگشتگی معرفتی انسان معاصر نقش آفرین بوده است و همین امر باعث شده است که انسان امروز، دچار بحران معرفتی، بحرانهای اخلاقی، بحران‌های روانی و بحران فناوری (تکنولوژی) گردد؛ لذا تنها راه نجات، پناه بردن به قرآن است، از این رو خداوند در قرآن می‌فرماید «ان علینا للهدی» هدایت بشر بر عهده ماست. زیرا قرآن تنها کتابی است که

پیچ باطلی در آن راه نیافت» و از کتاب عزیزالایاتیه الباطل من بین یدیه و لامن خلفه تشریل من حکیم حمید^۱
در نمودهای آن در راستای هدایت بشری است و از جمله رهنمودها عبارتند از:

- ۱- دعوت به کارهای نیک و پرهیز از کارهای ناپسند (مانده، ۲/۵)
- ۲- توصیه به عدالت و رزوی و نیکوکاری (نخل، ۹۰/۱۶)
- ۳- دعوت به حیات برین و پایداری (انفال، ۲۴/۸)
- ۴- دعوت به تفکر و تدبیر و بیداری اندیشه (یونس، ۱۰۱/۱۰)
- ۵- توصیه به شکیبایی و پایداری در برابر دشواری‌ها (آل عمران، ۱۴۶/۳)
- ۶- دعوت به توکل و اعتماد به خداوند (فصلت، ۳۰/۴۱)
- ۷- دعوت به امید و نشاط و دوری از نومیدی (زمر، ۵۳/۳۹)
- ۸- توصیه به خودیابی، مراقبت و مدیریت بر نفس و عدم غفلت از آن (مانده، ۱۰۵/۵)
- ۹- دعوت به تلاش و بهره‌گیری از توانایی‌های ذاتی (حشر، ۱۹/۵۹)
- ۱۰- سفارش به نیکی به والدین (اسراء، ۲۴ و ۲۳/۱۷)
- ۱۱- دعوت به اعدال در رفتار اقتصادی و معیشت (اسراء، ۲۹، ۱۷)
- ۱۲- پرهیز از سخن غیر محرمانه (اسراء، ۳۶/۱۷)

همایش «نوآوری های قرآنی از صدر اسلام تا کنون» که از سوی دفتر فرهنگ اسلامی و با همکاری گروه معارف اسلامی و حمایت بی دریغ ریاست محترم دانشگاه، برگزار گردیده، کامی دیگر در راستای کشف نوآوری های قرآنی از صدر اسلام تا کنون می باشد.

این همایش در چند مرحله به حول و قوه الهی و حمایت بی ثباته قرآن تشکیل و اجراء شد.

مرحله اول: جلسه توجیبی و برنامه ریزی با همت و توان همکاران ما در دفتر فرهنگ اسلامی و گروه معارف اسلامی بود.

مرحله دوم: فراخوان مقالات بود که در منطقه و دیگر شهرهای انجام شد.

مرحله سوم: جمع آوری مقالات. با توجه به اهمیت ساله و بهره مندی از محققانی که در حوزه قرآن پژوهی صاحب اثر بودند، تصمیم گرفته شد که دبیرخانه همایش هم در دانشگاه باشد و هم در قم، که در این مرحله مقالات جمع آوری شد و در این حوزه بالغ بر ۱۰۰ خلاصه مقاله و ۸۵ اصل مقاله به دبیرخانه همایش رسید.

مرحله چهارم: مقالات رسیده به دبیرخانه همایش پس از وصول در تاریخ مقرر، به ارزیابی اولیه مقالات پرداختیم و مقالات را در حوزه مختلف تقسیم نمودیم.

حوزه؛ سبانی و کلیات:

حوزه؛ علوم انسانی و دیگر علوم:

حوزه؛ آسیب شناسی:

حوزه با راهکارها و آرایه پیشنهادها:

و جهت بررسی به هیات داوران ارسال گردید و نتایج داوری جلسات کمیته علمی همایش در قم و دانشگاه

لایحه‌ها مطرح شد.

از مهم‌ترین نکاتی که نویسندگان مقالات به دبیرخانه همایش بر آن تاکید می‌کردند، توجه بر نوآوری قرآن

در همه عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و حل بحران‌های معرفتی، اخلاقی، روانی و فناوری می‌باشد.

و سلام علیکم ورحمه الله وبرکاته.

دکتر علی اخترشهر

دبیر علمی همایش نوآوری‌های قرآنی از صدر اسلام تا کنون

فهرست مطالب

۱۴	اصول و مبانی شکوفایی و نوآوری در قرآن / حسین ابوالفضلی
۲۲	پارادایم قرآنی توسعه / احمد بهرامی
۴۱	کرامت انسان سیاسی از منظر قرآن / دکتر علی اخترشهر
۵۵	وراثت و ژنتیک از دید آیات و روایات / ابوالقاسم آذرسا
۶۸	نوآوری قرآن در ادب / آرزو لاریجانی
۷۸	حق قصاوت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> از منظر قرآن / علی اصغر آقاچانی کاسگری
۹۴	نوآوری قرآن، غدیر و مدیریت اسلامی / حسین باقری آستانی
۱۱۶	بدا در قرآن و روایات / رضا باقی زاده پلامی
۱۲۶	نوآوری قرآن و راسیونالیسم / دکتر محمد ابراهیم بخشنده
	مطالعه تطبیقی در قواعد و اصول جنگ از منظر قرآن کریم و حقوق بین الملل نوین /
۱۵۱	عباس تقوائی
۱۶۱	آزادیهای فکری و قرآن با رویکرد به آزادی عقیده و مذهب / حمیدرضا مسلمی پطرودی
۱۷۹	تبیین روش تفسیری تفسیر امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small> / فاطمه زهرا عزتی
۱۹۳	نوآوری‌های قرآنی در دیوان حافظ / مهین خطیب‌نیا
۲۰۲	مبانی شادی از منظر قرآن / سید رحمت‌اله دانش میرکهن
۲۲۰	آسیب‌های زندگی انسان در قرآن / دوستعلی سنجولی
۲۲۷	حج عرب جاهلی با استناد به قرآن کریم / طیبه رحیمدل میبیدی
۲۳۹	رویکرد راهبردی قرآن کریم به خلاقیت و نوآوری / حسین رضاپور
۲۶۲	بنیاد خانواده از منظر قرآن / نعمت‌الله رهنورد
۲۷۴	اصل نظارت همگانی بر حاکمیت در قرآن کریم / محمد زارع قراملکی
۲۸۴	توسعه از منظر قرآن / دکتر علی اخترشهر
۲۹۸	نوآوری قرآن و نقش آن در تبیین حقوق انسانی / زیبا کاظمیان
۳۱۲	نوآوری قرآن و خودسازی / زینب مقتدر شعار و خدیجه سلطانی
	عنصر زیبایی در دین و ماهیت زیبا شناختی در زبان قرآن (چشم اندازی در ولایت ایمان) /
۳۲۴	علیرضا سبزیان
۳۳۲	حجیت ظواهر قرآن کریم / سیداکبر سیدی‌نیا
۳۴۷	قرآن و نوآوری زبانی / رمضانعلی علی تبار فیروزجایی
۳۷۰	قرآن از منظر نهج البلاغه / محمد فولادی
۳۸۰	نوآوری قرآن در ادب و هنر و شعر مولانا / سرور فصیح پور
۴۰۳	نوآوری قرآن و اخلاق با رویکرد به حجاب / معصومه قربانی
۴۱۶	نوآوری قرآن در اقتصاد / اسماعیل قندور بیجار پس

- قرآن و محیط زیست / دکتر حسن کریم زادگان ۴۳۴
- رهنمودهای قرآن کریم در سیاست خارجی / عسکر کریمی شرفشاده ۴۴۰
- بررسی مناسبات ایمان و امنیت در قرآن با تکیه بر نظریه ادراکات اعتباری علامه طباطبایی / صدیقه لکزایی ۴۵۵
- «قانون تفسیر» مانیفست قرآن پژوهی نوین ایران / سید مجتبی مجاهدیان ۴۶۸
- نوآوری قرآن و اخلاق / دکتر سید حجت مهدوی سعیدی ۴۸۰
- آسیب شناسی قرآن و زندگی اجتماعی / بتول مهرگان ۴۹۴
- بررسی سیمای جنگ و صلح در اسلام از منظر قرآن کریم / دکتر سید محمد موسوی یقرونی ۵۰۳
- مدیریت از منظر آیات الهی / هادی متضرع، سید رضا سید نژاد فهیم، صادق یوسف نژاد . ۵۱۲
- امامت در اندیشه سیاسی قرآن / ابراهیمی ورکیانی ۵۲۴
- شناسایی ابعاد کامیابی و موفقیت روحی و اجتماعی جوان در قرآن کریم / اعظم رضانی ... ۵۳۳
- مصادیق جریان‌های سیاسی باطل در قرآن / نجفعلی غلامی ۵۴۵
- آثار شعور و معرفت در قرآن / احمد شریعت ناصری ۵۶۵

اصول و مبانی شکوفایی و نوآوری در قرآن

حسین ابوالفضلی *

مقدمه:

سالی که ماههای پایانی آن را پشت سر می‌گذاریم از سوی مقام معظم رهبری به عنوان سال نوآوری و شکوفایی نامگذاری شد. شکی نیست که رعایت نوآوری و شکوفایی از سوی دولتها و ملتها می‌تواند دارای برکات و ثمرات زیادی باشد که مهمترین آن کارآمدی و مشروعیت بخشی و استمرار آن نظام سیاسی است چرا که یکنواختی و سکون و متناسب زمانه و شرایط موجود نبودن به معنی عدم پاسخگویی و فقدان کارآمدی ناتوانی در مقابله با بحرانها و چالشهاست. از طرف دیگر رعایت نوآوری و شکوفایی در ابعاد مختلف آن برای نظامهای سیاسی مبتنی بر دین و یا دین‌مدار از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. چراکه متاسفانه امروزه این گونه نظام‌ها به ایستایی و تحجر متهم می‌شوند و گفته می‌شود نظامهای دینی توانایی روبرو شدن با مسایلی جدید را ندارند. گرچه در پاسخ به این موضوع در جای خود پاسخ مستدل و منطقی می‌توان ارایه داد اما سوال مهم و اساسی این است که بر فرض این که شکوفایی و نوآوری بستری فرهنگی دارد و برای تحقق آن باید ابتدا فرهنگ نوآور و شکوفا وجود داشته باشد و در نظام اسلامی مهمترین عنصر و زیربنای فرهنگ اسلامی قرآن و آموزهای اسلامی است شکوفایی و نوآوری چگونه قابل تحقیق و پژوهش است و دیگر این که آیا در خود قرآن به این مهم اشاره شده است یا نه؟ شکی نیست که با مراجعه به آیات قرآن و تأمل به تفاسیر شیعه می‌توان دریافت که موضوع نوآوری در همه ابعاد آن یکی از محورهایی است که قرآن کریم به آن تأکید زیادی نموده و مصادیق فراوانی در این زمینه در آیات قرآن می‌توان یافت.

معنای نوآوری و شکوفایی:

نوآوری به معنی ابتکار، ابداع و در مواردی نیز به معنی بدعت گذاری است. نوآوری ریشه در ادراک دارد و در اثر دیدن اشیا و پدیده‌ها از زاویه‌های نو و گاهی نیز محصول خلاقیت در انسان است؛ و از این رو پیوند عمیق و ارتباط وثیقی با خلاقیت دارد. نواندیشی وصفی برای فرد یا جامعه‌ای است که دارای اندیشه‌های نوین است. شکوفایی نیز از شکفتن، باز شدن غنچه، پدیدار شدن و آشکار شدن است. شکوفایی نیز نوعی خلاقیت است. نوآوری همچون «دانش» و شکوفایی همچون «فناوری» است؛ یعنی شکوفایی، کاربرد نوآوری و به صحنه زندگی کشاندن آن است. صرف نظر از تعاریف اصطلاحی که برای این دو واژه در علوم مختلف بویژه مدیریت وجود دارد، در آیات قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام نسبت به این مفهوم، خصوصیات و ویژگیها، ریشه‌ها و عوامل، آثار و نتایج، ضرورتها و الزامها و مصادیق و نمونه‌های آن، تصریحات و اشارات فراوانی وجود دارد.